

הקדמה

בשעה טובה ובסייעתא דשמיא אנו ניגשים לכתוב דברי הקדמה לספר "חיים ביהודה", לזכרו של אבא ז"ל – חיים יהודה הלוי מגני. מורה-דרך איש חברון, רב פעלים והשפעה במעגלים רבים.

בספר זה הובאו מגוון מאמרים, מהם תורניים למדניים או השקפתיים, מהם מדעיים-מחקריים ומהם סיפוריים, כמעט שיריים. מגוון זה עצמו מהווה זיכרון לאבינו ז"ל, שאופיו וסגנונו כללו רב גוניות זו.

מתוך היכרותנו אותו בחייו ומתוך דברי רבים לאחר פטירתו, עולים מספר עניינים שהיו באישיותו ובאופן הדרכתו. חיוניות רבה הייתה בו. את דבריו אמר בצורה חיה, מוחשית ותוססת ובתוכנם היו מכוונים להקנות מסר לחיים. תיאוריו לא היו תיאורים הסטוריים רחוקים או ישנים, כי אם תיאורים של תוכן, אותם חיבר עד כדי תחושת שייכות, שהיו יסודות חיים לליבות השומעים.

שאיפתו במלאכתו, כפי שראינו אותו, הייתה לחבב ולהאהיב את ארץ ישראל, ארץ הקודש, ארץ החיים על לב בניה הקרובים והרחוקים. וכל זאת מתוך התחדשות וצמיחה, לאורך כל שנות חייו, שהתבטאו בטוויית המסלולים ובתכני ההדרכה, ברעיון חדש או בלמדנות מקורית בתורה. כל אלה מתוך חיבור חי לעם ישראל ולאמונה כי זהו דור התחדשות וגאולה.

החיבור הקיים בספר זה בין ארץ ישראל לתורה, מנסה להיות צוהר לתורת ארץ ישראל כפי שלמדה אבא ז"ל ולימדה. המושג "תורת ארץ ישראל" מבטא בדרך כלל את התורה הנלמדת בארץ ישראל, והמתאימה לחיים טבעיים בריאים של העם החי על אדמתו. בתפיסתו של אבא ז"ל, כמו שהכרנו אותה, ישנו חיבור נוסף והוא לימוד תורה שעל ידו נלמדת ומובנת יותר ארץ ישראל על אתריה, דרכיה, ממצאיה וסודותיה. וכן תורה שסוגיותיה נלמדות באור של הבנה חדשה מתוך ידיעת ארץ ישראל ומפגש עם מציאותה.

חלקו העברי של הספר מחולק לשלושה שערים – על פי שמות אבותינו הקדושים שבצילם אנו חיים. כך חזר אבא ז"ל והדגיש שאנו חיים בחברון ודבקים בחייהם

של האבות, כמו גם בשאר המחוזות, ואין אנו מתגוררים בה על מנת להיות דבקים ב"קברי אבות". דבר זה מתבטא, כך לימד, בעדות התורה על קניין שדה המכפלה. אין אברהם אבינו קונה מערת קבורה כי אם את השדה עם העץ אשר בו וכן המערה¹.

תכניהם של שלושת השערים מיוחסים על ידינו בעזרת מאמר חז"ל על הר המוריה, הר מרום הרים, השוכן בגבולה הצפוני של ארץ יהודה.

"...כאברהם שכתוב בו הר..."

כיצחק שכתוב בו שדה...

כיעקב שקראו בית..."²

שער אברהם – שער התורה, שהיא יסוד הגישה שתבטא בהמשך. כמי שעולה על הר כדי לראות בהסתכלות כוללת ומקיפה. גישתו של אבא ז"ל הייתה שלארץ ישראל מגיעים דרך האהבה – אהבה, חיבה, חיבור, קדושה; מההכרה האמונית שהארץ ניתנה לנו מאת הקב"ה, שזו ארץ ש"תמיד עיני ה' אלוך בה"³, שההליכה אל הארץ הזו היא "לך" – להנאתך ולטובתך⁴, שזו הארץ המתאימה לעם הזה. כל אלו הם הגישה המעניקה את המשמעות לכל ההסתכלויות הבאות. זה מה שמשנה את לימוד הארץ הזו מכל לימוד על ארץ אחרת. הקשר שלנו לארץ הינו מיוחד עפ"י התורה, הרבה מעבר לחיבה שרוחש כל עם לארצו.

לדוגמא, מתוך הידיעה שמערת המכפלה מחברת בין שמים וארץ, מתוך כך יש חשיבות לשאלה כמה שכבות גיאולוגיות קיימות וכו'. מתוך כך יש חשיבות לכל הפרטים – כל אבן ואבן, כל פרח ופרח מבטאים את האהבה הזאת.

כאן ישנה נגיעה בתוכנו של השער השני – **שער יצחק**. יצחק קראו "שדה". בשער זה הבאנו בעיקר מאמרים מחקריים העוסקים בידיעות הארץ. השדה הוא המרחב בו הולכים ופוגשים באבן ומרימים, חורשים ומעמיקים, זורעים ומצמיחים. זהו הצד המדעי, במידה מסוימת, ועפ"י הגישה שהוצגה בה חשיבות המחקר – זה אנחנו. אנחנו, בני עמה של הארץ הזו, הקשר שלנו עם האדמה הזו. בכל מקום יש אדמה... גיאולוגיה... אך כאן, מתגלה הקב"ה דרך העיסוק שלנו, הנובע מהקשר שלנו עם הארץ שחיכתה לנו ובאה לקראתנו, ובונה אותנו. יש לחקור פרטים עד אין סוף, וכל דבר מקרב אותנו, בונה את החלק שלנו בארץ הזו.

¹ בראשית, פרק כ"ג, פרשת "חיי שרה".

² מסכת פסחים, פ"ח ע"א.

³ ספר דברים, י"א, י"ב.

⁴ רש"י, ספר בראשית, י"ב, א'.

אבא ז"ל חיבר להכרה הזו של מהות הקשר שלנו את המחקר המדעי, חיבור האהבה והידע.

השער השלישי - **שער יעקב**. יעקב קראו "בית". בשער זה הובא מעט מדמות דיוקנו של אבא ז"ל, בעיניים אישיות יותר. כאן רצינו לספר על אבא ז"ל מתוך הכרה בגודל המעשים וההשפעה שלו על הסביבה, בעיקר על סמך מה שדובר בימי ה"שבעה". חשנו כי מן הראוי להזכיר למי שהכיר, ולהכיר למי שנפגש לראשונה, את דמותו של אבא על חיוניותה, עוצמתה, אמונתה וכל מה שדובר וידובר. בבניית פרק זה צעדנו בזהירות, בניסיון להביא בפניכם הקוראים את מה שבאמת יתרום לכם, ותוכלו לתיתו בצרור שאתם נושאים על ליבכם, מבלי לפרט ולתאר את כל תולדותיו ופרטי חייו האישיים.

אמא תבלטו"א סיפרה שלפני החתונה, כאשר עמדה לטוס לחו"ל לסיום לימודיה, נסעו היא ואבא במונית מירושלים לשדה התעופה, ומה שהוא אמר כל הזמן היה "סתתכלי מהחלון", "תראי את הארץ", "תראי את...". הוא הפנה את תשומת ליבה לאתרים הנשקפים בדרך, תוך כדי הנסיעה. "זה מה שהוא רצה, שאתרכו בארץ, הארץ", לא בפרידה האישית. "המתנה שהוא נתן לי זו ארץ ישראל" - אומרת אמא.

כך ניסינו בפרק זה לתת לכם ולנו במתנה את הערכים והחיים, הנובעים מזיכרונו הברוך של אבא. ואכן שער זה כולל סיפורים, תמונות, מסמכים ומסלול סיור ביום אחד המודרך על ידו. הדרכה זו תורגמה לעברית ע"י בתו הבכורה, במאמץ לשמר עד כמה שניתן את המקוריות הסגנונית ועובד בזהירות ע"י העורכת הלשונית. בסיור זה מוזכרים אתרים שלצערנו הרב, אין יהודים המטיילים בהם, כמו אתרים רבים אחרים, ששוחררו והושבו לנו במלחמת "ששת הימים". אנו תפילה שזכרם בליבנו וגעגועינו אליהם, יקרבו את הימים בהם יקוימו דברי הפסוק: "ושבו בנים לגבולם".⁵

הספר כולל מוספים באנגלית, שלא הובאו בעברית, לטובת רבים אותם הודריך אבא ז"ל בשפת דיבורם.

כאן המקום להודות לכל העוסקים במלאכה והתומכים.

ראשית לאמא תבלטו"א שניוטה, יעצה, הדריכה וניסחה. לאחים ולאחיות שלקחו חלק במשימה. לחברי "ועדת העריכה" ר' יוסף לייכטר ואריה קליין שליוו את הספר כבר מראשית המחשבה, ובראשם ד"ר יוסף שרביט, שפינה פינות בזמנו ליעץ ולעזור עד השלב האחרון. לכותבי המאמרים על מאמציהם ותרומתם הרבה.

⁵ ירמיהו, ל"א, ט"ז.

למכרים שכתבו והסכימו בנדיבות ובשמחה שנשבץ את מכתביהם. לעורכת הלשונית בעברית, יעל עמרני, שלא חסכה מעצמה מאמץ וראתה בעבודתה משימת קודש, ולרפי בלומברג, שערך את החומר באנגלית. לגרשון אלינסון שטרח - צילם, נבר בארכיון ושיבץ בתמונות את הסיור "מירושלים לחברון". לשלומית גדות ב"ארכיון חברון". לקלדניות - מרשה ראפ ויסכה עמרני. לגרפיקאית - אוה פנש, לסדר - משה קפלן, לדפוס, וכמובן רוב ברכה למוציא לאור מנחם אריאלי - חתנו של אבא ז"ל, שאך זה מקרוב בא ונכנס למשפחה, תוך כדי מהלך בניית הספר ופעל רבות להוצאתו.

יתן ה' ותהא הוצאת ספר זה, הקריאה והעיון בו זיכרון שיש בו ברכה, ויהא נחת רוח לאבינו שבשמים ולנשמת אבינו ז"ל מנוחתו עדן.

המשפחה

י"א אייר תשס"ד